

بررسی روند دلار دای و ایجاد نهادهای موازی بانک جهانی

مهرداد عله پور

پژوهشگر مسائل بین‌الملل

از جمله مسائلی که در دوران معاصر برای بسیاری از بازیگران جهانی به عنوان یک دغدغه اصلی درآمده است، چگونگی رویارویی با نقش دلار در اقتصاد بین‌المللی است. شایان توجه است که اقدامات یک‌سویه ایالات متحده، در استفاده ابزاری از دلار، با آغاز قرن ۲۱ میلادی، اشکال جدیدی را تجربه می‌کند؛ تا جایی که از نظر تعدادی از اندیشمندان حوزه اقتصاد سیاسی بین‌الملل، هدف اصلی و پنهان ایالات متحده از راه‌اندازی جنگ‌هایی همچون افغانستان (۲۰۰۱) و عراق (۲۰۰۳)، مبارزه با تسلیحات هسته‌ای و تروریسم بین‌المللی نبود بلکه این جنگ‌ها بر اساس ایده حفظ هژمونی دلار آمریکا بر اقتصاد جهان، طراحی و راه‌اندازی شدند. نکته قابل توجهی که در این بین وجود دارد، آن است که گرچه بررسی ترکیب ذخایر ارزهای خارجی نشان از آن دارد که حدود ۵۸٫۸٪ از ذخایر جهانی، به دلار ایالات متحده اختصاص دارد ولی باین حال باید توجه داشته باشیم که بنا به دلایلی همچون استفاده ابزاری ایالات متحده از دلار به عنوان ابزار تحریم، تلاش کشورهای تجدیدنظرطلب در راستای متنوع‌سازی سید ارزی خود، حرکت برخی کشورها در راستای تسویه با ارزهای ملی و خارج از چرخه دلار و همچنین افزایش میزان بدهی‌های ایالات متحده، سلطه دلار در طول سال‌های گذشته، روند نزولی را تجربه کرده است. متأثر از شرایط پدیدار شده، در طول سال‌های گذشته، کشورهای هم‌چون فدراسیون روسیه، چین، هند و آفریقای جنوبی که از اعضای اصلی گروه بریکس هستند، در صدد برآمده‌اند تا طیف گسترده‌ای از ابتکارات را به منظور کاهش وابستگی خود به دلار، به منصفه ظهور برسانند. تأسیس بانک سرمایه‌گذاری زیرساخت و بانک توسعه جدید، از جمله اقداماتی هستند که به نوبه خود نه تنها توانستند سلطه جهانی دلار را تحت الشعاع خود قرار دهند بلکه به عنوان رقبایی قدر برای نهادهای غربی همچون بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول مطرح هستند.

یک ارز دیجیتال با پشتوانه طلا، نمونه‌های دیگری از این تحرکات هستند (Prasad, ۲۰۲۳).

نکته قابل توجهی که در این بین وجود دارد، آن است که گرچه در کوتاه مدت نباید انتظار پایان حاکمیت جهانی دلار را داشته باشیم ولی با این حال شاهد آن هستیم که در شرایط کنونی، روند دلارزدایی و ایجاد سازوکارهای موازی با نهادهای مالی غربی، روند صعودی قابل توجهی را به نسبت گذشته تجربه کرده است.

روند تسلط یابی دلار در تعاملات مالی جهانی

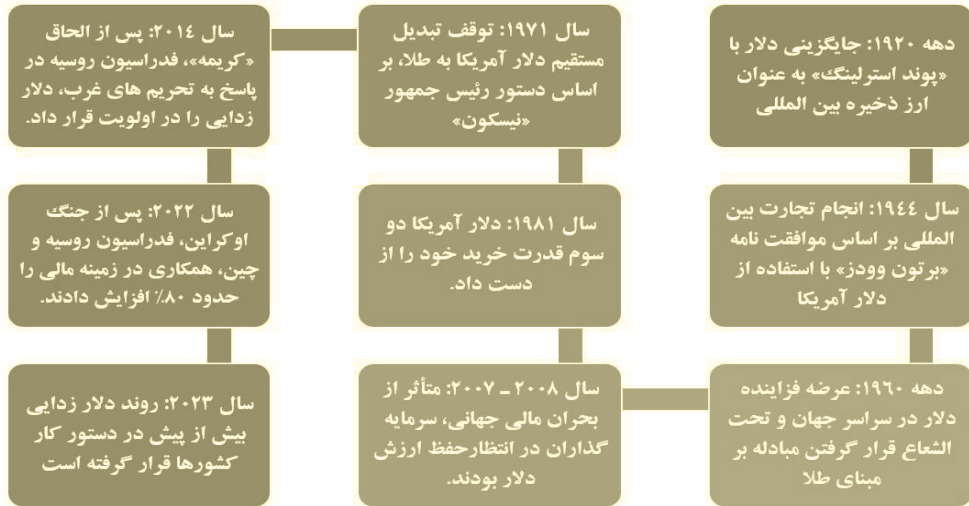
با وجود آنکه دلار آمریکا در طول دهه‌های متمادی، بر حوزه‌های تجارت جهانی و جریان‌ات سرمایه تسلط داشته است ولی با این حال، بسیاری از کشورها بنا به دلایل گوناگون، به دنبال جایگزینی برای دلار آمریکا هستند تا وابستگی خود را به ایالات متحده کاهش دهند. نکته قابل توجهی که در این بین وجود دارد، آن است که پس از جایگزینی دلار با «پوند استرلینگ» در دهه ۱۹۲۰ میلادی تا به امروز، همچنان دلاریکه‌تاز عرصه اقتصاد بین‌الملل باقی مانده است. به واقع باید توجه داشته باشیم که بر اساس هشت متغیر «وام‌های فرامرزی»، «اوراق بدهی جهان»، «حجم معاملات فارکس»، «ذخایر ارز خارجی در سطح جهانی»، «خرید تجاری / فاکتور» و «تبادلات سوئیفت»، همچنان دلار ایالات متحده که ۲۴٫۷٪ از تولید ناخالص داخلی و ۱۱٫۵٪ از تجارت جهانی را در اختیار دارد، جایگاه برتر را به خود اختصاص داده است.

جایگاه دلار در عرصه اقتصاد بین‌الملل

برخلاف گمانه‌زنی‌هایی که درباره به چالش کشیده شدن جایگاه جهانی دلار از راه نقش روبه‌رشد چین، تحولات فناورانه (رمزارزها) و یا ملاحظات ژئوپلیتیکی

با وجود چندین دهه تسلط ایالات متحده بر جریان سرمایه و تجارت جهانی، برخی از کشورهای نوظهور عرصه سیاست و اقتصاد بین‌الملل در طول سالیان گذشته، بنا به دلایل مختلفی از جمله مقابله و یا مهار سیاست استفاده ابزاری از دلار به عنوان عامل تحریم، تسهیل مبادلات ارزی بر مبنای پول ملی شرکای تجاری، ناپایداری و افزایش بدهی ایالات متحده و نگرانی از بروز بحران بانکی فراگیر، در پی جایگزین کردن و یا متنوع‌سازی ذخایر ارزی خارجی خود غیر از دلار هستند. به بیانی دقیق‌تر می‌توان چنین اظهار داشت که «دلارزدایی» به عنوان نقطه مقابل مفهوم «دلاریزه شدن»، به وضعیتی اشاره دارد که کشورها از راه آن، مبادرت به کم‌رنگ کردن نقش دلار در اقتصاد خود به عنوان «واسطه مبادله»، «ذخیره ارزش» و «سنجش ارزش» کرده‌اند (Sachdeva, ۲۰۲۳).

متأثر از شرایط پدیدار شده و به طور مشخص پس از وقوع جنگ اوکراین که با استفاده ابزاری ایالات متحده از دلار در راستای تحریم و تنبیه فدراسیون روسیه (بلوکه کردن حدود ۶۰۰ میلیارد دلار از ذخایر مسکود در عرض چند روز) همراه بود، شاهد آن هستیم که روند دلارزدایی نسبت به گذشته، سرعت فزاینده‌ای را تجربه کرده است؛ تا جایی که چین و فدراسیون روسیه، در سال ۲۰۲۲ میلادی تصمیم گرفتند تا حدود ۷۰٪ از تجارت ۱۸۰ میلیارد دلاری خود را با ارزهای ملی (یوان، روبل) به انجام برسانند. علاوه بر این، همکاری اقتصادهای برزیل و آرژانتین برای ایجاد واحد پولی مشترک، تمایل کشورهای امارات متحده عربی و هند برای استفاده از «روپیه» در تجارت کالاهای غیرنفتی و همکاری فدراسیون روسیه و ج.ا.ایران برای راه‌اندازی

نمودار شماره (۱) نمودار روند حاکمیت دلار بر عرصه اقتصاد سیاسی بین الملل

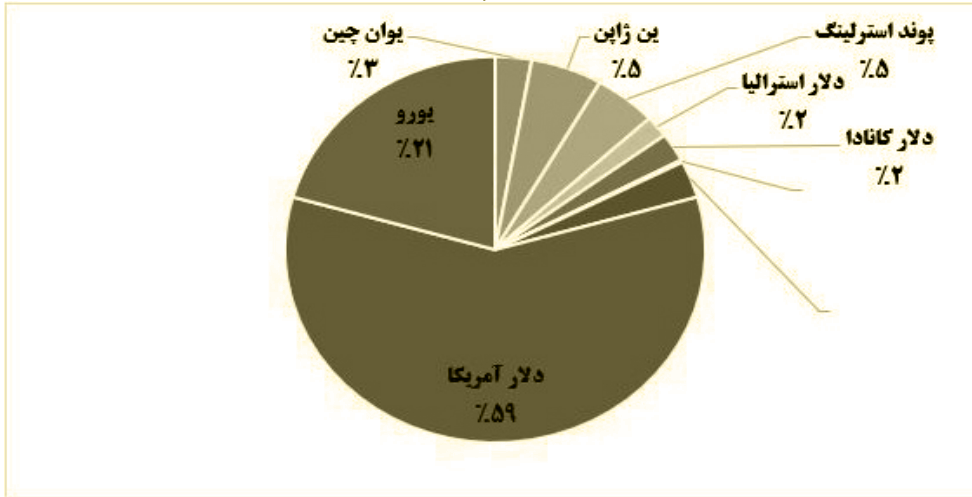
مهم ترین عوامل مؤثر بر کاهش سلطه جهانی دلار استفاده از دلار به عنوان ابزار تحریم، افزایش نسبی ذخایر غیردلاری و به طور مشخص طلا، تلاش کشورهای تجدیدنظرطلب در راستای تسویه مبادلات مالی فی مابین، از راه ارزهای ملی و افزایش بدهی های مالی ایالات متحده، از جمله عواملی هستند که در شرایط کنونی، موجبات کاهش سلطه جهانی دلار را فراهم آورده اند. متأثر از شرایط پدیدار شده، می توان چنین اظهار داشت که جهان در حال حرکت از یک سیستم تک قطبی، به سمت سیستمی چندقطبی است که این امر به نوبه خود حاکی از آن است که جهان در حال دور شدن از دلار آمریکا و حرکت به سمت سبیدی از ارزهای جهانی است (Wang and Canuto, ۲۰۲۳).

در چنین فضایی، انتظار می رود «یوان» چین و «روپیه» هند، نقش قابل توجهی را در تبادلات تجاری منطقه ای (حوزه آسیا) ایفا نمایند. در نگاهی کلی مهم ترین

اظهار می شود ولی باین حال باید توجه داشته باشیم که در حال حاضر، دلار آمریکا جایگاه ویژه ای را در مقایسه با سایر ارزها در بازارهای نقدی و سوآپ به خود اختصاص داده است. بررسی ترکیب ذخایر ارزی خارجی در پایان سال ۲۰۲۲ میلادی نشان از آن دارد که همچنان دلار آمریکا با رقم ۵۸٫۸٪ دارای بیشترین سهم از ذخایر ارزی جهان است.

پس از دلار آمریکا، به ترتیب یورو (۲۰٫۶٪)، یین ژاپن (۵٪)، پوند استرلینگ (۴٫۸٪) و یوان چین (۲٫۸٪)، بیشترین ذخایر ارزی عمده خارجی جهان را به خود اختصاص داده اند.

نکته قابل تأملی که در این بین وجود دارد، آن است که گرچه دلار توانسته است تسلط خود را در طول سال های متمادی در عرصه اقتصاد سیاسی بین الملل تثبیت نماید ولی باین حال باید توجه داشته باشیم که در خلال یک دهه اخیر، به سبب برخی عوامل که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، جایگاه جهانی دلار به نسبت گذشته تا حدودی تضعیف شده است.

نمودار شماره (۲) ترکیب ذخایر ارز خارجی جهان در سال ۲۰۲۲ میلادی

نگهداری به عنوان یک دارایی امن، در دسترس بودن و همچنین تأثیرپذیری به نسبت کمتر ذخایر طلا از شرایط تورم، از جمله دلایلی هستند که به نوبه خود، سبب شده‌اند تا در طول سال‌های گذشته، اقبال بیشتری نسبت به نگهداری طلا به عنوان بخشی از ذخایر ایجاد شود. بر اساس آمارهای منتشر شده در اوایل سال جاری میلادی، به ترتیب کشورهای ایالات متحده (۴۸۰ میلیارد دلار)، آلمان (۱۹۸ میلیارد دلار)، ایتالیا (۱۴۴ میلیارد دلار)، فرانسه (۱۴۴ میلیارد دلار)، فدراسیون روسیه (۱۳۵ میلیارد دلار)، چین (۱۱۵ میلیارد دلار)، سوئیس (۶۱ میلیارد دلار) و ژاپن (۵۰ میلیارد دلار)، بیشترین میزان ذخایر طلا را به خود اختصاص داده‌اند.

۳. تسویه با ارزهای ملی و خارج چرخه دلار
بررسی‌های به عمل آمده نشان از آن دارد که در طول سال‌های اخیر، انجام تبادلات تجاری با ارزهای ملی، به یک هنجار جدید برای کاهش وابستگی به دلار تبدیل شده است. در همین رابطه می‌توان

عوامل مؤثر بر کاهش سلطه جهانی دلار را می‌توان به قرار زیر تشریح کرد:

۱. استفاده از دلار به عنوان ابزار تحریم

از جمله عواملی که در طول سال‌های اخیر، موجبات کاهش سلطه دلار به عنوان مهم‌ترین ذخیره ارزی جهانی را فراهم کرده است، مقوله استفاده از ابزار ارزی آن به منظور تنبیه و تحریم کشورهای هدف از سوی ایالات متحده است. شایان توجه است که استفاده از دلار، سبب شده است تا عموم کشورهای جهان، دلار را به مثابه سلاحی تلقی نمایند که ایالات متحده از آن به منظور محقق کردن اهداف خود استفاده می‌کند. متأسفانه شرایط پدیدار شده، شاهد آن هستیم که چین به منظور مدیریت شرایط موجود، ترکیب دارایی‌های خود در قالب اوراق خزانه ایالات متحده را از حدود یک تریلیون دلار به ۸۵۹ میلیارد دلار کاهش داده است (Twain, ۲۰۲۳).

۲. تلاش در راستای متنوع سازی سبد ارزی کشور

از ارزشهای غیردلاری در معاملات درون و برون مرزی خود نمایند. بررسی آمارهای موجود حاکی از آن است که پکن و مسکو در سال ۲۰۲۲ میلادی، بیش از ۷۰٪ تجارت خود را با یوان و روبل تسویه کرده‌اند.

علاوه بر این، کشورهای چین و برزیل، توافقاتی را مبنی بر انجام تبادلات فی مابین بر اساس ارزشهای ملی منعقد کرده‌اند. بر اساس گزارش گمرک چین، تجارت دوجانبه چین و برزیل در سال ۲۰۲۲ میلادی، حدود ۱۷۱,۴ میلیارد دلار بوده است که نسبت به مدت مشابه سال قبل، ۴,۹٪ افزایش داشته است.

علاوه بر اقدامات مورد اشاره، اعضای گروه بریکس، با هدف تقویت یکپارچگی اقتصادی اعضا، کاهش نفوذ و در پی آن، تضعیف جایگاه دلار آمریکا به عنوان ارز ذخیره جهانی، تشویق سایر کشورها به ایجاد اتحاد برای توسعه ارزشهای منطقه‌ای، کاهش خطرات مرتبط با نوسانات جهانی به دلیل اقدامات یک جانبه و کاهش وابستگی به دلار، در تلاش هستند تا واحد پولی جدیدی را مانند یورو و یا پول دیجیتال ایجاد نمایند. به منظور فراهم سازی شرایط برای عملیاتی کردن ابتکار مورد اشاره اعضای بریکس در طول سالیان اخیر، ابتکارات قابل توجهی را به منصفه ظهور رسانده‌اند؛

برای مثال، در سال ۲۰۱۰ میلادی، «سازوکار همکاری بین بانکی بریکس، برای تسهیل پرداخت‌های بین بانکی اعضای بریکس به ارزشهای محلی» راه اندازی شد. علاوه بر این، کشورهای عضو، در قالب «بریکس پی» در پی آن هستند تا سازوکار مشخصی را برای انجام تراکنش‌های بین بانکی اعضا، بدون نیاز به تبدیل ارز محلی به دلار طراحی نمایند البته باید توجه داشته باشیم که تأسیس «بانک توسعه جدید» در سال ۲۰۱۴

به توافق میان کشورهای مالزی، سنگاپور، انگلیس، سریلانکا، آلمان و کنیا اشاره کرد که تصمیم گرفته‌اند بر مبنای رویه هند، تجارت کنند. در اقدامی مشابه، چین که در جایگاه دومین اقتصاد برتر جهان قرار داد، تاکنون ۴۱ توافقنامه را با کشورهای مختلف برای انجام تبادلات دوجانبه بر اساس یوان منعقد کرده است (Levy - Yeyati, ۲۰۲۱). به واقع باید توجه داشته باشیم که استفاده از ارزشهای ملی در تبادلات تجاری، سبب خواهد شد تا به مرور، دلار، جایگاه تعیین کننده رو به افول بگذارد.

۴. افزایش میزان بدهی‌های ایالات متحده

در سامبر ۲۰۲۲ میلادی، مجموع بدهی‌های ایالات متحده معادل ۱۲۳,۴٪ از تولید ناخالص داخلی این کشور بوده است که همین عامل به نوبه خود سبب شده است تا بیشتر کشورهایی که با ایالات متحده روابط تجاری دارند، از ناپایداری شرایط این کشور نگران باشند. به بیانی دقیق تر می‌توان چنین اظهار داشت که کشورهای نام برده، از ارقام بالای مربوط به وام‌های خارجی ایالات متحده و هزینه‌های مربوط به بهره آن‌ها نگران هستند؛ زیرا اعتقادشان بر این امر استوار است که در بلندمدت می‌تواند منتهی به بحران شود (Yuan, ۲۰۲۳).

۵. ارزیابی روند دلارزدایی و ایجاد نهادهای

موازی بانک جهانی با تأکید بر گروه بریکس در طول سال‌های گذشته، اعضای برزیل، فدراسیون روسیه، چین، هند و آفریقای جنوبی که از اعضای اصلی «گروه بریکس» هستند، طیف گسترده‌ای از ابتکارات را به منظور کاهش وابستگی خود به دلار دنبال کرده‌اند. در همین رابطه، فدراسیون روسیه، چین و برزیل کوشیده‌اند تا مبادرت به استفاده بیشتر

از نظرایشان، همین انگاره به نوبه خود توضیح دهنده چرایی اقبال گسترده کشورهای آسیایی به ابتکار چین، برخلاف مخالفت صریح ایالات متحده و بازداشتن متحدان نزدیکش همچون ژاپن، کره و استرالیا از پیوستن به این ابتکار است (Kirton, ۲۰۱۶).

نکته قابل توجهی که در این بین وجود دارد، آن است که اقدام بسیاری از هم پیمانان و اشنگتن (فرانسه، آلمان، ایتالیا و انگلیس) در راستای پیوستن به بانک نام برده، ضربه مهلکی را به نظم آمریکایی جهان وارد کرده است. به واقع از آنجایی که دارا بودن اقتصاد پیشرو و قدرتمند و جایگاه انحصاری در نهادهای مالی و پولی جهان، یکی از ابزارهای ابرقدرتی ایالات متحده به شمار می آید که به واسطه کمک متحدان و اشنگتن در جهان، محقق گردیده است؛ از این رو پیوستن متحدان غربی ایالات متحده به این بانک، یکی از مهم ترین چالش های اقتصادی ایالات متحده تلقی می شود (Perlez, ۲۰۱۵).

درباره بانک توسعه جدید نیز می توان چنین اظهار داشت که این بانک در سال ۲۰۱۴ میلادی توسط اعضای بریکس به عنوان جایگزینی برای سازمان های بین المللی غربی همچون «بانک جهانی» و «صندوق بین المللی پول» تأسیس شد. از جمله ویژگی های بانک نام برده آن است که با برخورداری از سرمایه مجاز اولیه ۱۰۰ میلیارد دلاری، سرمایه پذیرفته شده اولیه ۵۰ میلیارد دلاری و سرمایه گذاری انجام شده ۱۰ میلیارد دلاری، در زمره بزرگ ترین بانک های توسعه ای جهان قرار دارد. با این حال، مهم ترین ویژگی و جذابیت بانک توسعه جدید آن است که با تعریف «ترتیبات ذخایر احتیاطی»، سبب شده است تا نزدیک به

میلادی، نقطه اوج تلاش های انجام شده در راستای دلارزدایی و ایجاد بدیل برای نهادهای غربی است. **۶. بانک توسعه جدید و بانک آسیایی سرمایه گذاری زیرساخت، به مثابه رقیب بانک جهانی**

«بانک سرمایه گذاری زیرساخت»، در اکتبر ۲۰۱۴ میلادی با مشارکت ۲۲ کشور آسیایی در کشور چین پایه گذاری شد. این بانک، یکی از چهار نهادی است (بانک توسعه جدید، صندوقی برای مدیریت ذخایر ارزی کشورها و بانک توسعه سازمان همکاری شانگهای) که چین قصد دارد از طریق آن، به منظور معماری، یک نظام مالی نوین بهره برداری نماید. درباره ویژگی های بانک نام برده، رئیس جمهور چین در اکتبر ۲۰۱۳ میلادی و در نشست «آپک» اعلام کرد بانک سرمایه گذاری زیرساخت، طرح های زیرساختی (فرودگاه، راه آهن، جاده، ارتباطات و مخابرات و انرژی) منطقه آسیا-پاسیفیک را تأمین مالی خواهد کرد (Keatley, ۲۰۱۵).

شایان ذکر است که از دید پکن، این بانک می تواند بسیار راحت تر از «نهادهای برتون وودز»، وام و سرمایه لازم برای انجام پروژه های زیرساختی در حال انجام در کشورهای در حال توسعه را در اختیار قرار دهد. به بیانی دقیق تر، پکن معتقد است که محدودیت های اعمال شده از سوی نهادهای غربی و آمریکایی، تناسبی با نیازهای رو به گسترش سرمایه گذاری که میزان آن در آسیا برای دهه آینده توسط «بانک توسعه آسیایی» بالغ بر ۸۰۰ میلیارد دلار برآورده شده است، ندارد (Yu, ۲۰۱۵).

۲۲ کشور، درخواست رسمی خود را برای عضویت در بانک نام برده ابراز دارند.

نکته قابل توجهی که درباره بانک نام برده وجود دارد، آن است که ایده اولیه و طرح بانک بریکس را می توان منعکس کننده ناامیدی کشورهای نوظهور از ناتوانی صندوق بین المللی پول و بانک جهانی، در خود اصلاحی با سرعتی مطابق با تغییرات اقتصاد جهانی و به عنوان یک پروژه ضد هژمونیک توصیف کرد که بخشی از یک فرایند گسترده تر «چندقطبی سازی» است.

به واقع، بانک در پی چندقطبی سازی در معماری اقتصادی و مالی جهان از راه تنوع بخشی به چارچوب نهادی و ابتکارات است که در نتیجه از دست رفتن وزن نسبی مراکز قدرت مانند بانک جهانی و سازمان تجارت جهانی، ضرورت آن احساس می شود؛ از جمله ویژگی های بانک توسعه نوین آن است که برعکس

بانک های بین المللی و توسعه ای دیگر که عملکرد چندوجهی و گسترده دارند؛ (برای مثال بانک جهانی، طیف بسیار گسترده و متنوعی از فعالیت ها از جمله تأمین مالی، کمک های فنی، معین کردن شرط و شروط، هدایت راهبردها و سیاست های اقتصادی و بخشی کشورها را ارائه می دهد)، بانک توسعه نوین قصد دارد به شیوه ای متمرکز عمل نماید و خود را به عنوان یک بانک تخصصی در حوزه زیرساخت و توسعه پایدار معرفی نماید.

جمع بندی

با پایان جنگ جهانی دوم و برآمدن نظام دوقطبی، ایالات متحده به عنوان رهبر کشورهای سرمایه دار جهانی با ایجاد نهادهای متعدد و مختلف در تمامی عرصه ها و زمینه ها، سعی در افزایش و نهادینه سازی قدرت خود و همچنین تقسیم هزینه ها با سایر کشورهای متحد داشت. با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و

شدن هژمونی اقتصادی و نهادی ایالات متحده و غرب را ایجاد کرده‌اند. از جمله اقداماتی که از سوی کشورها، در راستای تغییر در سامانه‌های مالی جهانی صورت گرفته، آن است که مبادرت به ایجاد بانک توسعه جدید و بانک آسیایی سرمایه‌گذاری زیرساختی کرده‌اند. علاوه بر این، مجموعه تلاش‌های منظمی نیز از سوی کشورهای مورد اشاره و برخی دیگر از کشورهای تجدیدنظرطلب به منظور انجام تبادلات تجاری و مالی با ارزهای ملی و خارج از چرخه دلار هم صورت گرفته است که می‌تواند در آینده، تسلط جهانی دلار را تحت تأثیر خود قرار دهد.

منابع

- Keatley, Robert (2015), "China's AIIB Challenge: How Should America Respond?", April 18, 2015, available at: <http://nationalinterest.org/feature/americas-big-strategic-blunder-not-joining-chinas-aiib-12666>.
- Kirton, John J. (2016), *China's G20 Leadership*, Routledge Press
- Perlez, Jane (2015), *China Creates a World Bank of Its Own, and the U.S Balks*, available at: http://www.nytimes.com/2015/12/05/business/international/china-creates-an-asian-bank-as-the-us-stands-aloof.html?_r=0
- Yu, Ye (June 25, 2015), "While China's AIIB Makes Headlines... BRICS Bank Moves Ahead", available at: <http://nationalinterest.org/blog/thebuzz/while-chinas-aiib-makes-headlinesbrics-bank-moves-ahead-13188>.
- <https://www.madisontrust.com/information-center/which-world-countries-have-the-most-gold/>
- <https://www.globaltimes.cn/>

به وجود آمدن جهان تک قطبی، ایالات متحده که دیگر رقیبی برای خود در عرصه بین‌المللی نمی‌دید نه تنها نهادهای موجود را حفظ کرد بلکه مانع از انجام اصلاحات ساختاری در آن‌ها با توجه به شرایط جدید جهان شد.

به مرور زمان و با افزایش هزینه‌های نظامی‌گری ایالات متحده در عراق و افغانستان و خیزش اقتصادی قدرت‌های نوظهور اقتصادی و کشورهای در حال توسعه و تبدیل آن‌ها به قدرت سیاسی و نفوذ دیپلماتیک، این کشورها که از تقسیم قدرت و حق رأی در نهادهای جهانی به‌ویژه در سازمان‌های پولی و مالی رضایت نداشتند، ضمن پیگیری اصلاح آن‌ها، در صدد ایجاد نهادهای مالی و پولی جدید برآمدند که ضمن حفظ پرستیژ تجدیدنظرطلبانه در مورد وضعیت ساختاری سازمان‌های اقتصادی، تصویر باز یگر درون سیستم و غیرچالش طلب در مقابل هنجارهای بین‌المللی را به جهان و قدرت‌های سنتی ارائه کنند.

از سوی دیگر، با آغاز بحران اقتصادی در سال ۲۰۰۸ میلادی و افزایش انتقال سرمایه و ثروت از غرب به شرق و افزایش سرمایه‌گذاری در کشورهای حاضر در حوزه آسیا-پاسیفیک، جایگاه قدرت‌های نوظهوری مانند چین و هند بیش از پیش ارتقا یافت. اقتصاد رو به رشد قدرت‌های آسیایی به‌ویژه چین و هند و در کنار این دو کشور تا حدودی فدراسیون روسیه که در عرصه سیاسی هم مخالف یک‌جانبه‌گرایی ایالات متحده هستند و هم از سازوکار تقسیم قدرت در نهادهای بین‌المللی رضایت چندانی ندارند، موجبات تأسیس نهادهای موازی به‌ویژه در زمینه پولی و مالی را فراهم آورده است و در پی آن، زمینه‌های به چالش کشیده

www.beroeinc.com/blog/interview-de-dollarization-us-sanctions-ceopolitics-challenge-dollars-dominance/

- Twain, Mark (2023). "De – Dollarization: Hype or Reality?", available in: <https://investments.millenniumglobal.com/research-blog/de-dollarization-hype-or-reality>
- Levy – Yeyati, Eduardo (2021). "Financial Dollarization and De – Dollarization in the new Millennium", available in: https://flar.com/wp-content/uploads/2019/05/Financial-dollarization-and_0.pdf
- Yuan, Shaoyu (2023). "De – Dollarization Dreams: Why the us Dollar Won't Bow out", available in: <https://thediplomat.com/2023/09/de-dollarization-dreams-why-the-us-dollar-wont-bow-out/>
- Wang, Ziaofeng and Canuto, Otaviano (2023). "What Would Argentina's Dollarization Mean foe China?", available in: <https://thediplomat.com/2023/10/what-would-argentinas-dollarization-mean-for-china/>

page/202304/1289761.shtml

- <https://investingnews.com/brics-currency/>
- <https://fortune.com/2023/06/25/dollar-reserve-currency-brics-brazil-russia-india-china-south-africa/>
- <https://www.reuters.com/world/more-than-40-nations-interested-joining-brics-south-africa-2023-07-20/#:~:text=South%20African%20officials%20want%20BRICS,Kazakhstan%20have%20all%20interest.>
- https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2022/11/Investor-Memo_202203.pdf
- Sachdeva, Sugandha (2023). "De-dollarization", available in: <https://www.livemint.com/market/stock-market-news/stock-picks-ongc-oil-india-among-top-picks-for-motilal-oswal-in-upstream-sector-indian-oil-among-omcs-11701433567868.html>
- Prasad, Sakthi (2023). "De-dollarization: U.S. Sanctions and Geopolitics Challenge Dollar's Dominance", available in: <https://>

